

РОЗДІЛ 10. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.965/.965.7+342.56:174-057.4-052](477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.55>

ОТОТОЖНЕННЯ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: ЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Басюк Ю.М.,
аспірант 2-го року навчання
кафедри юстиції
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID: 0009-0001-5341-9740
e-mail: yuriybasuk@gmail.com

Басюк Ю.М. Ототожнення адвоката з клієнтом: етичні та практичні аспекти у сучасних умовах.

У ході дослідження було встановлено, що ототожнення адвоката із клієнтом є складним викликом для адвокатури, громадянського суспільства та правової держави, незважаючи на той факт, що вказаній проблематиці присвячено низку наукових праць, розробок та концепцій. Очевидна актуальність такої проблеми пояснюється не лише особливою роллю адвокатури в Україні, а, водночас, і складною природою суспільної свідомості та численними особливостями управління колективними емоціями.

Розробка системи протидії ототожненню адвоката із клієнтом має визначальне значення задля забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності та збереження незалежності конкретного адвоката та адвокатури загалом. Така система не може бути розроблена без детального аналізу причин та передумов виникнення такого явища, як ототожнення адвоката із клієнтом.

Особливо гостро питання протидії ототожненню адвоката із клієнтом постає у сучасних умовах, у яких перебуває Україна – повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України, що спричинило значну обструкцію соціально-економічної та політико-правової ситуації. Як наслідок – значне зростання кількості кримінальних проваджень стосовно осіб, причетних до вторгнення, а також цивільних справ, метою яких є забезпечення відшкодування шкоди постраждалим особам. Вказане спричинило підвищену увагу до ролі адвокатів, які здійснюють захист і представництво інтересів осіб у таких справах. Подекуди суспільство, а іноді і держава, вкрай негативно реагують на участь адвоката у таких справах, свідомо або несвідомо переносючи потенційну вину такої особи на особу адвоката. Таке явище має багатоступеневі і різновекторні наслідки, які однозначно є негативними і для адвоката, і для правової системи загалом.

Протидія ототожненню адвоката із клієнтом у сучасних умовах і, як наслідок, забезпечення з одного боку незалежності адвоката і адвокатури, з іншого – довіри суспільства до системи правосуддя, вимагає сьогодні широкоформатного та комплексного підходу, який зможе нівелювати причини та наслідки ототожнення адвоката із клієнтом на всіх рівнях та із застосуванням різноманітних методів та способів впливу.

Ключові слова: етика адвоката, відносини адвоката з клієнтом, ототожнення адвоката з клієнтом, гарантії адвокатської діяльності, незалежність адвоката, довіра до правосуддя.

Basiuk Y.M. Identification of a lawyer with a client: ethical and practical aspects in the modern conditions.

The study has established that the identification of a lawyer with a client is a difficult challenge for the Bar, civil society and the rule of law, despite the fact that a number of scientific works, developments

and concepts are devoted to this issue. The obvious relevance of this problem is explained not only by the special role of the Bar in Ukraine, but also by the complex nature of public consciousness and numerous peculiarities of managing collective emotions.

The development of a system to counteract the identification of a lawyer with a client is crucial for ensuring compliance with the guarantees of the practice of law and preserving the independence of a particular lawyer and the Bar as a whole. Such a system cannot be developed without a detailed analysis of the causes and preconditions for the emergence of such a phenomenon as the identification of a lawyer with a client.

The issue of counteracting the identification of a lawyer with a client is particularly acute in the current conditions in which Ukraine is experiencing – a full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine, which has caused significant obstruction of the socio-economic, political and legal situation. As a result, there has been a significant increase in the number of criminal proceedings against persons involved in the invasion, as well as civil cases aimed at providing compensation to the victims. This has led to increased attention to the role of lawyers who defend and represent the interests of individuals in such cases. Sometimes society, and sometimes the state, reacts extremely negatively to the participation of a lawyer in such cases, consciously or unconsciously shifting the potential guilt of such a person to the lawyer. This phenomenon has multi-stage and multi-vector consequences, which are clearly negative for both the lawyer and the legal system as a whole.

Counteracting the identification of a lawyer with a client in modern conditions and, as a result, ensuring, on the one hand, the independence of a lawyer and the Bar, and, on the other hand, public confidence in the justice system, requires a broad-based and comprehensive approach that can eliminate the causes and consequences of the identification of a lawyer with a client at all levels and using various methods and means.

Key words: lawyer ethics, lawyer-client relationship, identification of a lawyer with a client, guarantees of advocacy activities, independence of a lawyer, trust in justice.

Постановка проблеми. Адвокатура відіграє важливу роль у суспільстві. Навіть сьогодні, коли наша держава перебуває у складних умовах, спричинених повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, права і свободи людини визнаються найвищою соціальною цінністю, незважаючи на певні виправдані обмеження. Адвокати, надаючи правничу допомогу своїм клієнтам, мають за мету забезпечити їхні законні інтереси, контролювати дотримання уповноваженими суб'єктами визначеної законом процедури притягнення таких осіб до юридичної відповідальності тощо. У тих випадках, коли адвокат надає правничу допомогу особі, яка обвинувачується у вчиненні того чи іншого правопорушення, нерідкими є випадки так званого ототожнення адвоката із клієнтом, тобто солідарне перенесення вини з особи правопорушника на особу адвоката в очах суспільства. Таке явище хоч і має логічне пояснення у галузі психології, проте негативно відображається на статусі та авторитеті адвокатури.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення причин та передумов появи такого явища, як ототожнення адвоката із клієнтом. Актуальним є питання реакції адвоката на таке явище, а також необхідно дослідити вектори діяльності адвокатської спільноти та інших уповноважених суб'єктів, які мають бути спрямовані на протидію ототожненню адвоката із клієнтом шляхом поступливого впливу на суспільство.

Стан опрацювання проблематики. Проблема ототожнення адвоката із клієнтом неодноразово була предметом дослідження низки фахівців. Значний внесок у дослідження суті означеної проблеми та шляхів протидії був зроблений, зокрема, Н.М. Бакаянвою, Т.В. Варфоломеевою, Т.Б. Вільчик, В.В. Заборовським, І.І. Комарницькою, О.О. Храпенко тощо. Разом з тим, проблема ототожнення адвоката із клієнтом не може вважатися вирішеною. Складні сучасні умови, які зумовили участь адвокатів у справах, до яких існує підвищений суспільний інтерес, породжують нові прояви порушення прав адвокатів, зокрема через ототожнення із клієнтами. Саме тому дискусія щодо необхідності розроблення більш чіткого та дієвого механізму протидії ототожненню адвоката із клієнтом продовжується.

Виклад основного матеріалу. Ототожнення адвоката із клієнтом в очах суспільства мало місце завжди, відколи існує адвокатура. Суспільній свідомості властиво розпорошувати вини правопорушника на осіб, які будь-яким чином надають допомогу винній особі, зокрема й правничу. Одразу необхідно зазначити, що ототожнення адвоката із клієнтом має місце не лише у кримі-

нальному процесі, адже делікти, а також інша неналежна поведінка особи можуть бути предметом розгляду й інших видів проваджень.

Причини такого сприйняття адвоката в очах суспільства у таких випадках є глибокими та зумовлені низкою психологічних і соціальних чинників. По-перше, для суспільства є характерним формування та виплеск суспільного осуду на будь-які негативні явища і всіх осіб, які дотичні до такої події, незважаючи на характер такої дотичності. По-друге, шляхом звинувачення інших осіб, у тому числі ототожнення адвоката із клієнтом, суспільство намагається відвернути будь-яку можливість бути самому звинуваченим у вчиненні певного правопорушення. При цьому йдеться як про колективну, так і про індивідуальну відповідальність.

Однією з передумов ототожнення адвоката із клієнтом є низький рівень правової освіченості та правового виховання населення, що є особливо характерним для України. Інакше кажучи, суспільство досить часто не розуміє, яку роль виконує адвокат, здійснюючи представництво або захист особи, яка обвинувачується у вчиненні певного правопорушення, особливо у ситуаціях, коли у суспільства не виникає об'єктивних сумнівів щодо винуватості такої особи. Тобто особи, не дотичні до системи права, у таких випадках не розуміють, навіщо надавати правовий захист особі, яка явно винна і правомірно обвинувачується у вчиненні правопорушення.

Останнім часом ототожнення адвоката із клієнтом нерідко має місце і з боку держави. Таке явище у даному випадку має значно більш шкідливі наслідки, адже окрім завдання шкоди авторитетові адвокатури загалом та авторитетові конкретного адвоката, представники державної влади проявляють власну некомпетентність та непрофесійність, при цьому лише підсилюючи відповідні настрої суспільства. Першопричиною ототожнення адвоката із клієнтом з боку держави є відсутність у окремих державних службовців навички критично та беземоційно оцінювати певні події з недопущенням перенесення якостей особи, яка має негативну конотацію у суспільстві, на інших осіб, які так чи інакше дотичні до здійснення правового захисту такої особи у визначеному чинним законодавством порядку.

Наслідки ототожнення адвоката із клієнтом можуть бути як видимими, так і прихованими. Найяскравішим видимим наслідком такого ототожнення є відкритий осуд адвоката з боку суспільства. Такий осуд може проявлятися у публічному цькуванні та неприхованих образах адвоката. Нерідко також медіа, іноді навіть професійні, «підхоплюють» такий кейс і своїми діями підвищують рівень суспільного резонансу, роблячи акцент саме на адвокатах.

Приховані наслідки ототожнення адвоката із клієнтом мають значно глибші коріння та більш далеку перспективу. Насамперед необхідно підкреслити, що, окрім самого адвоката, шкода наноситься авторитетові адвокатури загалом – знижується довіра суспільства до цього інституту, зростає недовіра до правосуддя. Існування адвокатури як інституту демократичної правової держави та громадянського суспільства із відсутністю на достатньому рівні суспільної довіри має своїм наслідком нездатність власне адвокатури у повному обсязі виконувати конституційні функції, покладені на неї державою.

Проблема ототожнення адвоката із клієнтом, як уже зазначалося, не є новою. Саме тому законодавець, передбачаючи гарантії адвокатської діяльності у ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», окремо зазначив у п. 16 ч. 1, що «забороняється ототожнення адвоката з клієнтом» [1]. Вказана норма є досить лаконічною та не містить детального обґрунтування такої заборони та наслідків її порушення.

Враховуючи відносно загальний характер цитованої норми галузевого закону, адвокатська спільнота неодноразово змушена була вдаватися до роз'яснення вказаної гарантії адвокатської діяльності.

Так, Рада адвокатів України у своєму рішенні № 35 від 18.06.2020 «Про неприпустимість ототожнення адвоката з клієнтом», ухваленню якого передувало явне ототожнення адвокатів, які зупинили свою адвокатську діяльність з огляду на вступ на публічну службу, із їхніми клієнтами, які у минулому були політиками, пов'язаними із попередньою владою. Така дискримінація адвоката була висловлена з боку народних депутатів України, що значними чином підвищило резонанс такого ототожнення.

Рада адвокатів України визначила, що «фактично адвокатів було охарактеризовано як провідників політичних настанов їхніх клієнтів, звинувачено у використанні владних повноважень на користь їхніх клієнтів, з навішуванням політичних ярликів» та наголосила, що «адвокати не повинні ідентифікуватися з клієнтами та їхніми справами у зв'язку з виконанням професійних

обов'язків; при цьому адвокат повинен мати кримінальний і цивільний імунітет від переслідувань за заяви, що стосуються справи, зроблені у письмовій або усній формі при сумлінному виконанні свого обов'язку і здійсненні професійних обов'язків у суді» [2].

До того ж, Рада адвокатів України у своєму рішенні № 49 від 05.08.2020 «Про недопущення ототожнення адвокатів з клієнтами та втручання в професійні права адвокатів», яке було ухвалено внаслідок явного ототожнення адвоката із клієнтом, якому той надавав правничу допомогу в рамках кримінального процесу, через що врешті-решт навіть отримав кримінальне переслідування, підкреслює, що «ігнорування заборони ототожнювати адвокатів з клієнтами дискредитує Україну як демократичну правову державу, де кожен має право на захист, а адвокатурі гарантовано незалежність від будь-якого тиску і втручання. Ототожнення адвокатів з клієнтами є також дискримінацією принципів рівності всіх перед законом і порушенням конституційних прав людей» [3].

З аналізу бази рішень Ради адвокатів України стає зрозумілим, що випадки ототожнення адвоката мають непоодинокий характер. При цьому можна помітити пропорційне збільшення відповідних порушень прав адвокатів одразу після підвищення рівня злочинності та після резонансних подій на політико-правовій арені. Вказане свідчить про явну надмірну прискіпливість до адвокатів з боку суспільства та державних інституцій через професійну діяльність адвокатів – через надання правничої допомоги, право на яку має кожен у розумінні ст. 59 Конституції України [4, с. 21-22].

Необхідно одразу підкреслити, що відповідна гарантія міститься не лише у національному законодавстві. Аналогічне положення міститься у параграфі 18 розділу «Гарантії діяльності адвокатів» Основних положень про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН із запобігання злочинам у серпні 1990 року, йдеться про те, що «адвокати не повинні ототожнюватися з клієнтами та загалом їхніми справами у зв'язку із виконанням своїх професійних обов'язків» [5].

Більш детально заборона ототожнення адвоката з клієнтом визначена у п. 7 Стандартів Міжнародної асоціації юристів щодо незалежності адвокатської професії, відповідно до якого «адвокат не повинен бути ототожнений владою або громадськістю з клієнтом чи справою клієнта, хоч би якою популярною чи непопулярною вона не була» [6]. Примітним є той факт, що цитований пункт досить часто застосовують у поєднанні із нормою, відповідно до якої кожен має право на юридичне представництво, тому адвокати, виходячи із виконуваної ними соціальної ролі, повинні брати участь і в непопулярних справах.

Як бачимо, незважаючи на достатню кількість правових норм, спрямованих на недопущення ототожнення адвоката із клієнтом, вказана проблема є досить значною та актуальною для сучасного суспільства. Особливо велику кількість суспільного осуду отримують адвокати, які здійснюють захист у кримінальному провадженні осіб, яким інкримінується вчинення резонансних кримінальних правопорушень, а також злочинів, пов'язаних із повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України. Здебільшого такі адвокати надають правничу допомогу через систему безоплатної правової допомоги, оскільки участь захисника у більшості процесуальних дій в рамках кримінального провадження є обов'язковою.

Говорячи про форми ототожнення адвоката з клієнтом, необхідно зазначити, що осуд з боку суспільства та/або влади не є єдиною формою такого негативного явища. Більше того, такий осуд взагалі може вважатися однією з найменш загрозливих форм ототожнення адвоката із клієнтом. Іншими формами ототожнення адвоката із клієнтом може бути кримінальне або інше санкціоноване державою переслідування адвоката, напади на адвоката із застосуванням насильства тощо.

Очевидно, що наслідки ототожнення адвоката із клієнтом у названих формах мають негативні наслідки для конкретного адвоката та адвокатури загалом. Так, основною, але у багатьох випадках несвідомою метою ототожнення адвоката з клієнтом є безпосереднє втручання у правову позицію адвоката у конкретній справі, щоб змусити адвоката не здійснювати захист та представництво інтересів особи, яка в очах суспільства і подекуди держави безпеліційно визнана винною у вчиненні резонансного правопорушення.

Відповідно, порушується основоположний принцип адвокатської діяльності та адвокатської етики – принцип незалежності адвоката. Має місце незаконне втручання у діяльність адвоката, тиск на адвоката, тобто негативні наслідки відображаються також на самому клієнті, порушуються загальні засади правозастосування тощо.

Історія світової адвокатури та адвокатури України знає непоодинокі випадки, коли безпосереднім наслідком ототожнення адвоката із клієнтом ставали тілесні ушкодження адвоката, членів

його сім'ї, пошкодження майна або навіть смерть. Зрозуміло, що такі випадки не повинні залишатися без ефективної уваги з боку правоохоронних органів. Тим більше ускладнюється протидія ототожненню адвоката із клієнтом, коли суб'єктами такого ототожнення стає держава в особі правоохоронних органів.

Необхідно наголосити, що протидія ототожненню адвоката із клієнтом повинна здійснюватись на належному рівні. Адвокат, який суспільством та державою ототожнюється зі своїм клієнтом, зазвичай, не може самостійно нівелювати негативний вплив від такого ототожнення. Це пояснюється насамперед тим, що у випадку, якщо адвокат у подібній ситуації почне шукати виправдання та намагатися будь-яким чином «відбілити» власну ділову репутацію в очах суспільства, то суспільство навпаки – лише більше запевниться у своїй правоті щодо звинувачення адвоката. Природа формування таких думок суспільством лежить у психологічній площині та може бути роз'яснена лише після аналізу особливостей суспільної свідомості та особливостей управління колективними емоціями.

Зі сказаного вище випливає, що системна протидія ототожненню адвоката з клієнтом повинна мати місце завжди. Перш за все, необхідно звернути увагу на правову освіченість населення. Суспільство має розуміти, що участь адвоката у захисті осіб, які є явно винними у вчиненні резонансних правопорушень, має на меті не виправдання такої особи та уникнення нею покарання, а контроль за дотриманням усіма уповноваженими суб'єктами процесуального порядку притягнення винної особи до відповідальності.

З іншого боку, продовження надання адвокатом правничої допомоги клієнтові в умовах систематичного тиску з боку суспільства, держави та медіа свідчить про високий рівень психологічної стійкості та професійної компетентності адвоката, оскільки лише морально сильний адвокат високого професійного класу може ефективно працювати за таких умов і належним чином виконувати свої обов'язки.

Дотримання професійної адвокатської етики у таких випадках є не просто обов'язком адвоката – це є життєвою необхідністю. Завжди залишатися стриманим, рішучим, в міру емоційним – саме це є першим кроком у процесі протидії ототожненню із клієнтом. Інакше кажучи, відсутність прямої реакції адвоката на ототожнення його із клієнтом свідчить про уміння такого адвоката не реагувати на явні провокації та провадити свою подальшу систематичну професійну діяльність із холодним розумом.

Варто підкреслити, що для адвоката важливо вміти оцінювати заздалегідь будь-які можливі ризики, пов'язані із прийняттям доручення від клієнта. Так, якщо адвокат морально та психологічно не готовий до підвищеної суспільної уваги до конкретної справи, що може сприяти його ототожненню із клієнтом, то йому слід відмовитись від прийняття доручення, оскільки таким чином він відверне більш негативні наслідки, із якими, напевно, не зможе впоратись самостійно. Вказана думка частково розкрита й у Правилах адвокатської етики. Так, відповідно до ч. 2 ст. 17 «приймаючи доручення про надання професійної правничої (правової) допомоги, адвокат повинен зважити на свої можливості щодо його виконання» [7].

Як бачимо, для можливості ефективно здійснювати адвокатську діяльність в умовах ототожнення із клієнтом адвокат повинен опанувати дві важливих складові: по-перше, адвокат повинен мати власні особистісні якості, які дозволяють йому чинити опір суспільному осуду та постійній деморалізації; по-друге, адвокат повинен постійно підвищувати свою професійну кваліфікацію щодо протидії ототожненню із клієнтами.

При цьому необхідно додаткового підкреслити, що органи адвокатського самоврядування, будучи наділеними досить широкими повноваженнями у сфері організації діяльності адвокатури, маючи монополію на допуск до адвокатської професії та підвищення професійної кваліфікації адвокатів, повинні відігравати більш активну роль у розробленні та впровадженні концепції протидії ототожненню адвокатів з клієнтами. Таку діяльність адвокатська спільнота має здійснювати у різних площинах:

По-перше, вищі органи адвокатського самоврядування повинні активно вести комунікацію із вищими органами публічної влади, органами прокурорського, суддівського та іншого професійного правничого самоврядування. Необхідно детально роз'яснювати природу діяльності адвоката у формі захисту або представництва інтересів особи, яка є явно винною у вчиненні резонансного правопорушення, його цільове спрямування та кінцеву мету – чітке дотримання процесуального порядку притягнення винної особи до юридичної відповідальності задля недопущення ухвалення

рішення про наявність вини особи лише на основі емоцій. Участь адвоката у таких резонансних справах є своєрідним проявом системи стримувань та противаг «у мініатюрі» – в рамках конкретного кейсу, а тому допомагає втримати необхідний справедливий баланс, дотримання якого є необхідним під час вирішення питання фактично про долю людини.

По-друге, адвокатська спільнота повинна активно вести комунікацію із громадськістю, із людьми, які не є дотичними до процесуальних особливостей функціонування правової системи, шляхом використання різноманітних майданчиків у сфері медіа, а також створення і розвитку власних. Доцільно сформувати певну ініціативну групу, яка буде продукувати відповідні меседжі до суспільства. При цьому доречним буде залучення спеціалістів у сфері інформаційних технологій з метою організації найбільш ефективної комунікації.

По-третє, у системі органів адвокатського самоврядування доцільно створити окремий уповноважений суб'єкт, який буде своєрідним «підкомітетом» захисту прав адвокатів у досліджуваній сфері – за аналогією із однойменним комітетом. Завданням такого органу буде безпосередній контроль за дотриманням конкретної гарантії адвокатської діяльності – заборони ототожнення адвоката з клієнтом. При цьому подібні органи доцільно створити і на рівні регіонального адвокатського самоврядування.

По-четверте, у системі підвищення професійної кваліфікації адвокатів необхідно розробити та постійно розвивати окремий специфічний курс, спрямований на вироблення у адвокатів навичок з ефективної протидії ототожненню із клієнтом. При цьому доцільно залучати спеціалістів у сфері психології, соціології та політології, зокрема. Міжгалузевий підхід, окрім забезпечення протидії ототожненню адвоката із клієнтом, допоможе зберегти ментальне та психічне здоров'я адвоката, що допоможе йому не допустити професійного вигорання.

По-п'яте, необхідно посилювати відповідальність за ототожнення адвоката із клієнтом шляхом формування відповідних ініціатив з боку адвокатської спільноти. Так, наразі чинне законодавство України не передбачає адміністративної відповідальності за порушення гарантій адвокатської діяльності. Хоча ст.ст. 397–400 Кримінального кодексу України передбачають кримінальну відповідальність за втручання у діяльність представника або захисника особи, зокрема у зв'язку із діяльністю, яка пов'язана із наданням правничої допомоги, проте вказані норми потребують вдосконалення, зокрема шляхом передбачення окремого кримінального правопорушення – ототожнення адвоката із клієнтом – і відповідальності за нього.

У цьому контексті доцільно відмітити певні позитивні зрушення, а саме проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» № 12320 від 16.12.2024. Вказаним законопроектом пропонується, зокрема, доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення відповідною статтею, яка передбачатиме два склади адміністративних правопорушень, що полягають в ототожненні адвоката із клієнтом, і відповідальність за них. Також цим законопроектом запропонована нова редакція ст. 397 Кримінального кодексу України, яка міститиме чотири склади кримінальних правопорушень, у яких за основу взято саме ототожнення адвоката із клієнтом. Така розлога градація правопорушень у сфері ототожнення адвоката із клієнтом дозволить значним чином впровадити та впорядкувати притягнення винних осіб до відповідного виду юридичної відповідальності за ототожнення адвоката із клієнтом. При цьому буде забезпечено індивідуальний підхід до кожного випадку такого ототожнення, що неодмінно позитивно відобразиться на практиці та дозволить більш ефективно протидіяти подібним випадкам [8].

Очевидно, що ухвалення досліджуваного законопроекту в цілому є необхідним для національної правової системи. При цьому одного лише посилення відповідальності за ототожнення адвоката із клієнтом не є і не може бути достатньо. Саме тому одночасно із ухваленням такого законопроекту необхідно здійснювати систематичну діяльність й за іншими векторами, щоб протидіяти ототожненню адвоката із клієнтом на всіх можливих рівнях.

Враховуючи складну соціально-економічну та політичну ситуацію в Україні та світі, лише комплексний підхід до протидії ототожненню адвоката із клієнтом може забезпечити стабільність та ефективність такої протидії та поступово призвести до зменшення, а згодом і мінімізації таких випадків, що однозначно сприятиме підвищенню довіри суспільства до адвокатури та правосуддя загалом.

Висновки. Ототожнення адвоката із клієнтом є свідомим або несвідомим перенесенням характеристик особи, яка презюмується суспільством та/або державою як винна у вчиненні пра-

вопорушення, до якого у суспільства, держави та медіа виник об'єктивно підвищений інтерес, на адвоката, який здійснює захист та/або представництво інтересів такої особи. Ототожнення адвоката із клієнтом прямо заборонене нормами чинного законодавства України – така заборона є однією з гарантій адвокатської діяльності. Незважаючи на законодавчі гарантії, ототожнення адвоката з клієнтом є досить поширеним явищем, яке в сучасних умовах нерідко призводить до різко негативних наслідків для конкретного адвоката та адвокатури загалом.

Першопричинами ототожнення адвоката із клієнтом є низький рівень правової освіти та правової культури населення, що призводить до нерозуміння цільової спрямованості діяльності адвоката у резонансних справах, відсутність чіткого порядку притягнення винних осіб до відповідальності, що породжує певну безкарність, а також часто недобросовісна діяльність окремих медіа, що спрямована на швидке залучення та утримання аудиторії через ігнорування відповідних норм права, тощо.

Протидія ототожненню адвоката із клієнтом повинна відбуватись, ґрунтуючись на комплексному підході, з метою мінімізації кількості таких випадків та унеможливлення настання негативних наслідків для адвоката. Відповідна діяльність повинна здійснюватися на всіх рівнях – шляхом оновлення законодавства, підвищення рівня правової освіти та правової культури населення, ведення активної комунікації адвокатської спільноти із громадськістю, медіа та державою, розроблення відповідних курсів підвищення кваліфікації всередині адвокатської спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI зі змінами та доповненнями станом на 01.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
2. Про неприпустимість ототожнення адвоката з клієнтом : Рішення Ради адвокатів України № 35 від 18.06.2020. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-06-18-r-shennya-rau-35_5f1a93c324770.pdf (дата звернення: 01.04.2025).
3. Про недопущення ототожнення адвокатів з клієнтами та втручання в професійні права адвокатів: Рішення Ради адвокатів України № 49 від 05.08.2020. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-08-05-r-shennya-rau-49_5f4637e9c8bd4.pdf (дата звернення: 01.04.2025).
4. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 01.04.2025: (ОФІЦІЙНИЙ ТЕКСТ). Київ: Правова єдність, 2025. 79 с.
5. Основні положення про роль адвокатів: ухвалені 01.08.1990 VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text (дата звернення: 01.04.2025).
6. Стандарти незалежності правничої професії Міжнародної асоціації юристів: ухвалені 07.09.1990 Міжнародною асоціацією юристів. URL [in English]: <https://ibanet.org/MediaHandler?id=F68BBBA5-FD1F-426F-9AA5-48D26B5E72E7> (дата звернення: 01.04.2025).
7. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним З'їздом адвокатів України 09.06.2017 (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
8. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності: проект Закону № 12320 від 16.12.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45435> (дата звернення: 01.04.2025).
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 01.04.2025: (ОФІЦІЙНИЙ ТЕКСТ). Київ: Правова єдність, 2025. 352 с.
10. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 01.04.2025: (ОФІЦІЙНИЙ ТЕКСТ). Київ: Правова єдність, 2025. 247 с.